

FÖRVALTNINGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 8/2010 rd

Statsrådets framtidsredogörelse om klimat- och energipolitiken: vägen till ett utsläppssnålt Finland

Till framtidsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 21 oktober 2009 statsrådets framtidsredogörelse om klimat- och energipolitiken: vägen till ett utsläppssnålt Finland (SRR 8/2009 rd) till framtidsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att de övriga fackutskotten kan lämna utlåtande till framtidsutskottet.

- konsultativ tjänsteman Rainer Alanen, finansministeriet
- industriråd Sirkka Vilkkumäki, arbets- och näringsministeriet
- miljödirektör Pekka Kansanen, Helsingfors stad
- miljöchef Maija Hakanen, Finlands Kommunförbund.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regionplaneringsråd Ulla Koski, miljöministeriet

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- Finlands näringsliv
- Centralhandelskammaren
- Företagarna i Finland.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

1. Allmänt

Att stävja klimatförändringen är ett globalt åtagande och där spelar kommuner och regioner en nyckelroll. Energiproduktion, energisparande och medinflytande över samhällsbyggande, transporter och avfallshantering är de vägar som står till buds för kommuner och samkommuner för att minska växthusgasutsläppen. Tidigaste möjliga ingrepp för att stävja klimatförändringen ger på sikt klara kostnadsfördelar.

Det är viktigt att staten och kommunerna inte bara genom olika styr- och stödinsatser och beslutsprocessen kring tillstånd, markanvändning och byggande utan också genom sina egna åtgärder visar att de är föregångare i klimat- och energifrågor. Genom att ligga i utvecklingens framkant kan Finland stärka sin internationella status och nå fördelar på den växande marknaden för utsläppssnål teknik.

I klimatskyddet kan kommuner och regioner se sin chans. En effektivare energianvändning och mer integrerad infrastruktur sparar pengar. Bättre kollektivtrafik och mer gång-, cykel- och

mopedtrafik förbättrar kommuninvånarnas hälsa och trivseln. Hållbar teknik och service kan skapa nya jobb och ge skatteintäkter.

Det finns många sätt för kommuner och of-
fentlig sektor över lag att minska utsläppen. De
kan bestämma sig för att skaffa mer energieffek-
tiva apparater, använda existerande apparater
mer rationellt, planera och använda belysningen
effektivare, göra byggnader mer energieffekti-
va, minska energianvändningen i transportsek-
torn och stegvis börja använda förnybara energi-
källor.

Kommunernas och regionernas förutsättning-
ar för lokalt klimatarbete varierar emellertid.
Inte minst i många små och fattiga kommuner
kan det vara svårt att få fram tillräckliga ekono-
miska resurser och nödvändig kompetens. De
bör stärka det mellankommunala samarbetet och
sin egen kompetens, och de måste tillförsäkras
ekonomiska resurser och nödvändig experthjälp
från nationell nivå. Kommunerna kan också upp-
rätta partnerskap med regionala företag, organi-
sationer och kommuninvånare.

Trots att de nödvändiga insatserna för att
stävja klimatförändringen i den första fasen ofta
ger upphov till kostnader, skapar de också alltid
ekonomisk verksamhet i kommunerna som får
positiva multipla effekter för sysselsättningen
och ekonomin.

2. Samhällsplanering

Kommuner och regioner inverkar på ett avgöran-
de sätt på kampen mot och anpassningen till kli-
matförändringen. Besluten om samhällsstruk-
tur, planläggning, trafik, byggnaders energian-
vändning, val av värmesystem, upphandling och
avfallshantering fattas i kommuner och sam-
kommuner. Genom planläggning och planering
av tjänstenätverk skapar kommunen villkoren
bl.a. för att färdas till fots, med cykel eller kol-
lektivt. En integrerad samhällsstruktur möjlig-
gör en fungerande kollektivtrafik, ett effektivt
varutransportsystem, bättre tillgång för medbor-
garna till nödvändiga tjänster och minskade ut-
släpp och bidrar den vägen till energieffektiva
och kolsnåla samhällslösningar.

En integrerad samhällsstruktur innebär att
hem, arbetsplatser och tjänster ligger på nära
håll, vilket minskar människors behov av rörlig-
het. Samhällsstrukturen inverkar också på vill-
koren för fjärrvärme och behovet av samhälls-
tekniska nätverk och den vägen vidare på mäng-
derna växthusgasutsläpp. Ett centralt mål i kam-
pen mot klimatförändringen är att integrera sam-
hällsstrukturen i tätorter. Det behövs kommunal-
teknik, underhåll och tjänster också i glesbyg-
den och de måste bekostas av kommunerna.

Med fungerande transportförbindelser på
landsbygden och med bra vägar och banor kan
man minska den regionala ojämlikheten och
trygga livskraften i olika delar av landet.

Till följd av klimatförändringen bör kommu-
nerna räkna med flera olika hotbilder i sin verk-
samhet. Allt mer frekventa stormar och över-
svämningar hotar byggnader och elförsörjning
och orsakar störningar i nödvändiga samhälls-
tekniska tjänster, som vattenförsörjning och av-
loppsvattenshantering. Störtregn ger upphov till
översvämningar som kan förstöra trafikleder och
hota vattenförsörjningen, när vattentag, renings-
verk och huvudavlopp hamnar under vattenmas-
sorna. Det är bra att räkna med att akuta klimat-
skador kan komma att kräva snabba beslut, in-
formation och eventuella evakueringar.

Det är nära nog omöjligt att få till stånd en bra
samhällsstruktur genom en enskild kommuns be-
slut. Det kan vara svårt att bedriva till exempel
en strängare tomtpolitik än grannkommunerna.
En integrerad samhällsstruktur kräver därmed
också bättre regionalt samarbete.

Det är en stor utmaning att väga in klimatför-
ändringen i kommunernas och regionernas verk-
samhet. Det kräver ett nytt tänkesätt och nya me-
toder. För klimatmålen är det särskilt viktigt att
man bygger upp ett tvärsektoriellt samarbete, för
ingen enskild sektor klarar av klimatproblemen.
Målen förutsätter aktivitet i alla kommunala sek-
torer.

3. Byggnade och byggnader

Byggnaders climateffekter orsakas huvudsaklig-
en av energianvändningen under drift. Byggnad-

der står för omkring 40 procent av all energianvändning i Finland. De står också för omkring 30 procent av alla växthusgasutsläpp. Marknaden för energieffektivt byggande är fortfarande ganska utvecklad i Finland. På annat håll i världen har man hunnit mycket längre i energisnålt byggande. I till exempel i Danmark är praktiskt taget alla nya hus lågenergihus och i Sverige omkring hälften.

Finlands byggnadsbestånd förnyas med en årlig fart om ungefär en procent och därför bör man se på såväl nybyggandet som det existerande byggnadsbeståndet i ett klimatperspektiv. Kommunerna är betydande byggherrar och fastighetsinnehavare och kan kräva byggfirmer på energieffektiva lösningar i nybyggen och inom reparationsbyggande.

Trivsamma boendeformer med mänskliga dimensioner och anpassade till en integrerad samhällsstruktur kan främjas genom planläggning och samhällsplanering. När kommunerna renoverar sitt byggnadsbestånd kan de förbättra energieffektiviteten. Energianvändningen kan i många fall minskas genom mycket enkla och billiga insatser, som reglering av värmesystem och rationell användning av luftkonditionering.

4. Transport

Transporter står för omkring en femtedel av växthusgasutsläppen och måste således fås ner i framtiden. Det är en gemensam utmaning för stat och kommuner att integrera samhällsstrukturen och förlägga verksamheter på ett sätt som minskar rörlighets- och transportbehoven. Det som på sikt inverkar starkast på transportarbetet är samhällsstrukturens utveckling och hur olika samhällsfunktioner är placerade. De inverkar på resornas längd och valet av färdmedel.

Trafikplanering och markanvändningsplanering är på många sätt kopplade till varandra. Transportvolymerna påverkas oundvikligen av boende, handel, arbetsplatser och andra former av markanvändning. Den intensiva kopplingen mellan markanvändning och trafik har ännu inte noterats i tillräcklig grad i den praktiska plan-

läggningen. Trafiken planeras i långa stycken på sitt håll, markanvändningen på sitt.

Genom att satsa på trafikplanering kan man göra trafiken smidigare och minska utsläppen. Bättre transportlogistik och rätta materielval för olika typer av körningar och banor inverkar på bränslekonsumtionen och avgasutsläppen. Trafikvolymerna påverkas genom prissättningen och regleringen av parkeringen i stadscentra. Genom att köra ekonomiskt och jämnt kan man spara upp till tio procent i bränslekostnader och samtidigt minska växthusgasutsläppen.

Insatser för kollektivtrafiken har inte fått mycket plats i redogörelsen. Ändå är det av största vikt att vi har kollektivtrafik och fler möjligheter att anlita den. En välfungerande och konkurrenskraftig kollektivtrafik är en viktig faktor för att minska bilismen.

När man överväger eventuella miljöskatter eller andra sätt att prissätta trafiken måste man komma ihåg att trafiken spelar en central roll för finländska företags konkurrenskraft. Transporterna är en länk i logistikkedjan. Transportsträckorna i Finland är långa. Vår samhällsstruktur och det faktum att industriproduktionen finns runtom i landet, inte minst skogs- och metallindustrin, ökar logistikkostnaderna. Transportkostnaderna utgör en betydande del också inom utrikeshandeln.

5. Energiförsörjning

Energiproduktionen står för den överlägset största delen av växthusgasutsläppen. De uppkommer till ca 80 procent inom energiproduktion. Kommunerna har ingen lagfäst skyldighet att sörja för energitillförseln inom sitt område, men i praktiken är de betydande aktörer när det gäller att producera, sälja, överföra och distribuera el, bygga och underhålla elnät och leverera fjärrvärme och naturgas. Omkring 15 procent av elbehovet i landet tillgodoses för tillfället av kommunala elverk runtom i landet. Kommunerna har alltså ett stort medinflytande över valet av energikällor också med tanke på kampen mot växthusgasutsläpp. Valet av energikälla kan påverka utsläppen hela 30—40 år framöver.

Användningen av förnybara energikällor minskar mängderna klimatskadliga gaser. Samtidigt förbättras luftkvaliteten lokalt. Energisparåtgärder och förnybara energikällor kan utom att minska utsläppen också stärka den lokala och regionala sysselsättningen och självförsörjandet. Förvaltningsutskottet anser att kommunerna bör uppmuntras att använda förnybara energikällor genom att bistå dem i olika slag av tekniska och ekonomiska problem.

Man kan utveckla och öka användningen av jord- och havsvattensvärme och avfallsförbränning som energikälla. Kraftvärmeproduktion är ett förmånligt sätt att producera energi lokalt. Tung olja bör fasas ut som energikälla. Vindkraften är en elproduktionsform som fortfarande är stadd i utveckling i Finland. Därför bör kommunerna uppmuntras att planlägga vindkraftsparker och samtidigt förenkla processerna för byggnadstillstånd.

Det skiljer sig mellan kommunerna när det gäller till exempel tillgången på biobränsle. I huvudstadsregionen finns det sannolikt ganska små möjligheter att producera biobränslen, medan det på annat håll är möjligt att öka användningen i betydande grad, inbegripet skogsflis.

Informationsbristen gör att framför allt privata konsumenter är långsamma med att börja utnyttja förnybara energi. Det saknas opartisk och lättillgänglig information om hur alternativa energisparande uppvärmningssätt kan kombineras och vilka stöd man kan få för dem så att man inte ska behöva vara hänvisad endast till den information som apparatförsäljarna tillhandahåller när man väljer uppvärmningssätt. Hållbara uppvärmningssätt kan främjas genom en kombination av information, incitament, skattestyrning och byggbestämmelser.

Förvaltningsutskottet har den uppfattningen att Finland i alla lägen måste kunna vara självförsörjande på energi. Inte minst driftssäkerheten och ett skäligt pris på el är centrala faktorer för landets konkurrenskraft.

6. Upphandling

Stat, kommuner och församlingar upphandlar förnödenheter, varor och olika slag av tjänster eller låter utföra byggprojekt på entreprenad för drygt 22,5 miljarder euro per år. Kommunerna står för tre fjärdedelar av den offentliga upphandlingen. Genom att gynna energisnåla apparater och tjänster i den offentliga upphandlingen kan man minska energianvändningen och utsläppen av växthusgaser. Upphandlingen inom offentlig sektor tjänar som exempel för andra och skapar en marknad för ny teknik. Därför är det bra att lyfta fram varors miljökonsekvenser som ett valargument vid offentlig upphandling.

Hållbara upphandlingar uppfattas ofta som dyrare än andra. Så är ändå inte nödvändigtvis fallet. Det kan betyda klara inbesparingar till och med på mycket kort sikt att beakta inte minst energisparaspekten i upphandlingen. Det kan vara svårare att beräkna inbesparingarna på sikt, men den offentliga upphandlingen bör i framtiden utgå från livscykelprincipen där klimatkonsekvenserna beaktas från början till slut.

Det kräver yrkeskompetens att klarlägga varors miljö- och klimatkonsekvenser och den kompetensen finns inte nödvändigtvis i kommunerna. Upphandlingsenheterna ska ha tillräcklig kompetens, och de ska erbjudas information om upphandlingarnas klimateffekter och om hållbara alternativ. Man kan stödja hållbar upphandling genom nationella informationskontor och avgiftsfria webbtjänster.

7. Avfallshantering

Att minska och återanvända avfall minskar växthusgasutsläppen på två sätt. Ju mer returmaterial som används för att tillverka produkter, desto mindre energi går det åt. När avfallet minskar, uppstår det också mindre mängder skadligt metan på soptipparna.

Det bildas väsentligt mycket mindre gas på soptipparna om bioavfallet komposteras separat. En viktig faktor för att förebygga uppkomsten av metan är att kommunerna effektivt samlar upp bioavfallet. Kommunerna kan också förbättra avfallshanteringen för sina egna fastig-

heter, som skolor och arbetsplatser, och ge kommuninvånarna vägledning i hur de ska sortera sitt avfall och förse dem med uppsamlingskärl för sortering.

Utskottet ser gärna att metoderna för att förebygga uppkomsten av avfall, återvinna avfall och återanvända det som energi förbättras. Av-

fallsdeponering i dagens form ska fasas ut stegvis.

Utlåtande

Förvaltningsutskottet föreslår

att framtidsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 24 mars 2010

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Tapani Tölli /cent
vordf. Tapani Mäkinen /saml
medl. Thomas Blomqvist /sv
Maarit Feldt-Ranta /sd
Juha Hakola /saml
Pietari Jääskeläinen /saf

Timo V. Korhonen /cent
Petri Pihlajaniemi /saml
Raimo Piirainen /sd
Lenita Toivakka /saml
Unto Valpas /vänst
ers. Veijo Puhjo /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Tuula Sivonen.